

บทที่ 9

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

นอกจากการใช้ภาษาหนึ่งเข้าถึงอีกภาษาหนึ่งในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ด้วยความรู้สึกลำบากใจตลอดระยะเวลาการเขียนสรุปบทนี้ขึ้นมาจากการลดทอนชีวิตของผู้คนที่เต็มไปด้วยแง่มุมต่างๆ ลงมาอยู่บนหน้ากระดาษ ผู้วิจัยขอสารภาพอีกครั้งว่า บทสรุปนี้จึงเกิดขึ้นจากการนำชิ้นส่วนต่างๆ จากการรับรู้และตีความปรากฏการณ์ของผู้วิจัยมาประกอบกันขึ้นมากล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นเพียงภาพสะท้อนของปรากฏการณ์ชุดหนึ่งที่เกี่ยวข้องขวามลาปริจากในอีกหลายๆ ชุดที่พยายามแสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของผู้คนในสังคมผู้เก็บของป่าล่าสัตว์ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันนี้ โดยเนื้อหาในบทสรุปนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการอภิปรายออกเป็น 3 ประเด็นหลักได้แก่ ข้อค้นพบจากการศึกษา ข้อถกเถียงเชิงแนวคิดในการศึกษาและข้อเสนอแนะจากการศึกษา ดังที่จะได้เห็นในรายละเอียดต่อไป

9.1 ข้อค้นพบจากการศึกษา

ในปัจจุบัน ขณะที่อำนาจของรัฐบาลและระบบตลาดทุนนิยมขยายตัวเข้าสู่ท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศไทยอย่างเข้มข้นมากขึ้นโดยอาศัยการพัฒนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่สร้างความชอบธรรมในการจัดการผู้คนและทรัพยากรธรรมชาตินั้น ชุมชนท้องถิ่นหลายแห่งต่างได้รับผลกระทบจากระบบการครอบครองจัดการพื้นที่ของรัฐแตกต่างกันไป โดยในแถบพื้นที่ป่าเขาของภาคเหนือของประเทศไทย ชุมชนชาวมลาปริก็เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ถูกการพัฒนาทำให้สูญเสียศักยภาพในการจัดการวิถีชีวิตและการจัดการทรัพยากรของตนเองลงอย่างรุนแรงในไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา อันสะท้อนให้เห็นว่า แม้สังคมชาวมลาปรินั้นจะดำรงอยู่ในเขตป่าเขานห่างไกล แต่ก็ไม่ได้อยู่อย่างเป็นเอกเทศโดยไม่สัมพันธ์ไปกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกโดยเฉพาะอิทธิพลของการก่อตัวของรัฐชาติและระบบทุนนิยมโลก

โดยในระยะเวลากว่า 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ชุมชนชาวมลาปริได้ค่อยๆ ถูกผนวกกลืนเข้าสู่รัฐชาติและระบบตลาดทุนนิยมอย่างแน่นหนามากขึ้นเรื่อยๆ รูปธรรมของการถูกผนวกกลืนที่เห็นได้ก็คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในกลุ่มอำนาจภายนอกต่างๆ นั้นก็ส่งผลกระทบต่อสังคมของชาวมลาปริด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งอย่างรุนแรงในรูปของสงครามภายในรัฐและระหว่างรัฐ การทุจริตทรัพยากรธรรมชาติเกินขอบเขตจนทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรมและการนำเอาวัฒนธรรมของกลุ่มชนมาเป็นสินค้าในระบบตลาดทุนนิยมที่

หันมาค่าความเป็นมนุษย์มากขึ้นนอกจากที่แย่งยึดเอาทรัพยากรธรรมชาติไปจากชุมชนท้องถิ่น ภายใต้กระบวนการพัฒนาไปก่อนหน้านี้แล้ว

แล้วสังคมชาวมลาบรีในฐานะที่ตกเป็นกลุ่มคนชายขอบผู้ยากไร้จะดำรงอยู่ท่ามกลาง การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและการเข้ามาจัดการพื้นที่ของกลุ่มอำนาจภายนอกต่างๆ อย่างไรบ้าง ประเด็นดังกล่าวนี้จึงกลายเป็นความท้าทายใหม่ในปัจจุบันไม่เฉพาะแต่ชุมชน ชาวมลาบรีเท่านั้น แต่ยังไปรวมถึงสังคมภายนอกที่จะสามารถเรียนรู้ได้จากกรณีศึกษาชุมชน ชาวมลาบรีเพื่อทำความเข้าใจถึงแง่มุมต่างๆ ของการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเรื่อง ของความรู้ พื้นที่และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วย

การศึกษาชุมชนชาวมลาบรีในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงพลวัตขององค์ ความรู้ในการจัดการทรัพยากร การเปลี่ยนแปลงการให้ความหมายต่อพื้นที่และทรัพยากรและ ปฏิบัติการของการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจอันเกี่ยวข้องกับการช่วงชิงทรัพยากรของ ชาวมลาบรีภายใต้บริบทการพัฒนา โดยการนำแนวคิดนิเวศวิทยาการเมืองมาเป็นแนวคิดหลักใน การศึกษา ผู้วิจัยจึงพบว่า จากประเด็นศึกษาเรื่อง มลาบรีกับการช่วงชิงทรัพยากรในบริบทของ การพัฒนาโดยรัฐมีข้อค้นพบที่มีนัยสำคัญต่อการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมใน 3 ประเด็น ได้แก่

9.1.1 องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรของสังคมชาวมลาบรีมีพลวัตปรับเปลี่ยนไปตาม สถานการณ์ใหม่ๆ ได้

การจัดการทรัพยากรของชุมชนชาวมลาบรีบ้านห้วยหยวกในปัจจุบันนี้ได้สะท้อนให้เห็น พลวัตขององค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรของสังคมผู้เก็บของป่าล่าสัตว์ท่ามกลางกระแส การเปลี่ยนแปลง การที่ชาวมลาบรีต้องเผชิญกับปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งที่มีเงื่อนไขมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันนี้เอง ก็ทำให้ การสร้างความรู้เพื่อที่จะไปสร้างเงื่อนไขในสถานการณ์ต่างๆ ที่งานวิจัยชิ้นนี้มองว่าเป็นความรู้ตาม สถานการณ์นั้นมีความสำคัญในฐานะที่เป็นการสร้างความรู้เพื่อต่อสู้ดิ้นรนกับการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การสร้างความรู้ในการจัดการทรัพยากรของชุมชนชาวมลาบรีจึงเป็นกระบวนการที่ไม่ หยุดนิ่งและเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ โดยจะเห็นได้ว่า นอกจากชาวมลาบรีจะเรียนรู้การจัดการทรัพยากร โดยอาศัยความรู้หลากหลายชุดแล้ว ยังมีการนำความรู้ชุดต่างๆ มาผสมผสานในการจัดการ ทรัพยากรของชุมชนเพื่อสร้างทางเลือกท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงด้วย การมีความรู้เพิ่มขึ้นหลาย ชุดจึงทำให้การจัดการทรัพยากรของชาวมลาบรีในปัจจุบันนี้มีลักษณะการจัดการที่ยืดหยุ่น

แตกต่างไปจากการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่ในจารีตการจัดการทรัพยากรของสังคมชาวมลาบรีในอดีต โดยองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรที่มีความยืดหยุ่นแตกต่างอันเกิดขึ้นในสถานการณ์ใหม่ของชาว มลาบรีในปัจจุบันสามารถอธิบายให้เห็นได้ใน 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

ระดับคุณค่าในการจัดการ

จากคุณค่าเรื่องความมั่นคงในการยังชีพที่แฝงอยู่เบื้องหลังการจัดการการผลิตแบบเก็บของป่าล่าสัตว์ที่สังคมชาวมลาบรีใช้ในการจัดการทรัพยากรนั้น ภายหลังจากชุมชนประสบกับวิกฤตปัญหาไม่ว่าจะเป็นการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศป่าและการถูกปิดล้อมจากกลุ่มอำนาจ เมื่อตัดสินใจออกมาหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นแรงงานในไร่ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ภายนอกเพื่อรักษาความมั่นคงในการยังชีพต่อไปนั้น ชาวมลาบรีจึงได้เรียนรู้วัฒนธรรมการผลิตบนฐานทรัพยากรใหม่จากชาวม้งผ่านการปฏิบัติจริงบนพื้นที่เพาะปลูกของสังคมเกษตรกรรม คุณค่าเรื่องความมั่นคงในการยังชีพก็ยังคงมีบทบาทสำคัญสำหรับชาวมลาบรีในบริบทใหม่ต่อมาอีกเช่นกัน

ดังนั้น หลังจากเมื่อชาวมลาบรีรับรู้ถึงศักยภาพที่เพิ่มขึ้นของตนในการผลิตจากการรับความรู้ชุดใหม่แล้วหันมาจัดการทรัพยากรที่ดินในรูปแบบใหม่โดยการเพาะปลูกพืชไร่ทั้งที่เป็นพืชที่ใช้บริโภคและพืชเงินสดเพื่อช่วยในการยังชีพในบริบทใหม่ จึงสะท้อนถึง การที่สังคมชาวมลาบรียังให้ความสำคัญกับคุณค่าของความมั่นคงในการยังชีพของครัวเรือนและชุมชน โดยในบริบทใหม่นี้ได้เกิดการขยายฐานความรู้ที่มีอยู่เดิมให้กว้างออกไปด้วยการรับความรู้ในการจัดการทรัพยากรจากสังคมภายนอกเข้ามาใช้ในการจัดการทรัพยากรของชุมชนเพื่อสร้างความมั่นคงในการยังชีพด้วย ไม่ว่าจะเป็นทั้งความรู้ในการจัดการที่ดินแบบจารีตชาวม้งและความรู้สมัยใหม่ที่มีหน่วยงานรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาส่งเสริมให้ปลูกพืชบำรุงรักษาดินตลอดจนความรู้ในการใช้สารเคมีในการผลิตด้วย

นอกจากการเรียนรู้ที่จะใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตที่ยืดหยุ่นแตกต่างไปจากจารีตเดิมแล้ว ชาวมลาบรียังมีการนำคุณค่าเรื่อง ความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรเข้ามาจัดการกับทรัพยากรที่เกิดจากการผลิตในรูปแบบใหม่ด้วย ดังจะเห็นได้ว่า ที่ดินเพื่อการผลิตข้าวที่ถือว่าเป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชนและการนำผลผลิตข้าวมากระจายสู่ผู้ยากไร้ในชุมชนสะท้อนให้เห็นว่าสังคมมลาบรียังพยายามผลิตซ้ำคุณค่าเรื่องความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรภายใต้บริบทการผลิตใหม่ด้วยเช่นกัน

ยิ่งไปกว่านั้น ชาวมลาบรียังมีการอาศัยความรู้ว่าด้วยสังคมวัฒนธรรมในระดับที่กว้างขึ้นกว่าสังคมวัฒนธรรมของตนเพื่อช่วยให้เกิดความมั่นคงในการยังชีพในบริบทใหม่ด้วย ดังจะเห็นได้

จากการเรียนรู้ในการจัดความสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจภายนอกต่างๆ นั้น ชาวมลฑลบุรีก็เรียนรู้ที่จะใช้การต่อรองที่แตกต่างกันไป แสดงให้เห็นว่า ไม่เฉพาะแต่การสร้างความรู้ว่าด้วยการจัดการทรัพยากรชุดใหม่ที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงในการยังชีพของชาวมลฑลบุรีเท่านั้น ชาวมลฑลบุรียังเรียนรู้ที่จะใช้ความรู้ว่าด้วยสังคมวัฒนธรรมในบริบทใหม่มาช่วยสร้างความมั่นคงในการยังชีพของชุมชนด้วยเช่นกัน

แต่แม้ว่าจะหันมาใช้ความรู้ชุดใหม่ในการจัดการทรัพยากรที่ดินด้วยการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์หลังจากผันตนเองมาเป็นแรงงานรับจ้างแล้วก็ตาม ชาวมลฑลบุรีก็ยังคงมีการใช้ความรู้ในการผลิตแบบเก็บของป่าล่าสัตว์ในบางช่วงเวลาที่ยังสามารถเปิดให้เกิดการนำความรู้ชุดเดิมกลับมาใช้ในการผลิตในบริบทใหม่ด้วย ทำให้เห็นได้ว่า ไม่เพียงแต่จะหันมาใช้ความรู้ชุดใหม่ในการสร้างความมั่นคงในการยังชีพแล้ว ชาวมลฑลบุรียังมีการเลือกใช้ความรู้ตามประสพการณ์เดิมในแบบเก็บของป่าล่าสัตว์มาช่วยในการรักษาความมั่นคงในการยังชีพในบริบทใหม่ด้วย

ระดับกฎเกณฑ์การจัดการ

จากเดิมที่สังคมมลฑลบุรีมีการจัดการทรัพยากรด้วยสิทธิการใช้นั้น ในการจัดการทรัพยากรในบริบทใหม่ก็มีการพัฒนามาสู่การจัดการที่เน้นการครอบครองทรัพยากรในพื้นที่มากขึ้น แม้จะเกิดขึ้นในพื้นที่ไม่มากนักเนื่องมาจากการปิดล้อมพื้นที่ด้วยกลุ่มอำนาจนอก โดยชาวมลฑลบุรีนำเอาสิทธิในเชิงครอบครองมาจัดการทรัพยากรอย่างที่ดินทั้งที่ตั้งชุมชนและที่ดินเพื่อการเพาะปลูกข้าวและพืชอื่นๆ โดยเฉพาะที่ดินเพื่อการเพาะปลูกมีการใช้สิทธิประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิของปัจเจกบนหลักการอย่าง “เดอะมอย” ที่มีความชอบธรรมในการจัดการทรัพยากรจากการใช้แรงงานของตนเองในการผลิตและสิทธิส่วนรวมของชุมชนอย่าง “ดูมาบอน” ในการจัดการทรัพยากรในการผลิตและกระจายทรัพยากรจากการผลิตร่วมกัน ในขณะที่การผลิตแบบเก็บของป่าล่าสัตว์แต่เดิมนั้น สังคมชาวมลฑลบุรีจัดการทรัพยากรอย่างเนื้อสัตว์ทั้งจากหลักการของ “จะเด้อไอตาก” ที่เป็นสัตว์เล็กอันเกิดจากการล่าของปัจเจก (เดอะมอย) แล้วกระจายในแค่ระดับครัวเรือนกับ “จะเด้อตริอหนาบ” ที่เป็นสัตว์ใหญ่ที่มักเกิดจากการร่วมกันไปล่ามาแล้วกระจายไปทั่วทุกคนในชุมชนตามที่ถือว่าเป็นสมบัติส่วนรวม (ดูมาบอน)

แม้จะมีการสร้างหลักการจัดการทรัพยากรที่มีทั้งให้อำนาจปัจเจกและอำนาจของชุมชนบนทรัพยากรใหม่ แต่สังคมชาวมลฑลบุรียังมีการจัดการสิทธิให้ซ้อนกันอยู่บนทรัพยากรเดียวกันได้ด้วย อันแสดงให้เห็นแง่มุมของการใช้ระบบศีลธรรมในการจัดการทรัพยากรของสังคมชาวมลฑลบุรี นั่นคือ ด้วยคุณค่าเรื่องความมั่นคงในการยังชีพและความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรจากเดิม

ที่มีการกระจายทรัพยากรด้วยหลักการเชิงทรัพย์สินที่ไม่นำหลักการสิทธิที่แสดงการกีดกันแบบสมบูรณฺมาใช้ในการผลิตแบบเก็บของป่าล่าสัตว์นั้น ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ยากไร้ในสังคมยังคงสามารถอยู่รอดเลี้ยงชีพได้ต่อไป เมื่อสามารถทำการผลิตในรูปแบบใหม่อย่างการเพาะปลูกข้าวไร่เพื่อนำมาบริโภคเองนั้น ในชุมชนชาวมลาบรีก็ยังคงมีการใช้ระบบศีลธรรมในการแบ่งปันทรัพยากรเข้ามาจัดการเพื่อช่วยให้ผู้ยากไร้ในชุมชนยังคงสามารถอยู่รอดเลี้ยงชีพได้ต่อไปผ่านกฎเกณฑ์เชิงศีลธรรมในการแบ่งปันด้วย

นอกจากนี้ การทับซ้อนกันของสิทธิบนทรัพยากรยังเห็นได้จากการจัดการพื้นที่บริเวณป่าเหล่าหลังชุมชนที่รัฐได้กั้นจากการครอบครองของชาวม้งมาให้ชุมชนชาวมลาบรี แม้ชุมชนจะถือเป็นทรัพย์สินส่วนร่วมของชาวมลาบรีก็ตาม แต่ชาวมลาบรีก็ยังคงเปิดให้ชาวม้งสามารถเข้ามาร่วมใช้สอยทรัพยากรในพื้นที่นี้ด้วย สะท้อนถึงการที่ชุมชนชาวมลาบรีได้สร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาใช้ในการจัดการทรัพยากรใหม่ในลักษณะที่ไม่ได้ใช้การกีดกันแบบสมบูรณฺและยังเปิดให้เกิดการทับซ้อนของสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรร่วมกันจากคนภายนอกชุมชนด้วย แม้ว่าสิทธิในการครอบครองพื้นที่จะยังเป็นของชุมชนชาวมลาบรีก็ตาม

ระดับหน่วยทางสังคม

เดิมสังคมชาวมลาบรีมีการกำหนดหน่วยทางสังคมในการจัดการทรัพยากรตามความรู้ที่มีผลต่อสถานภาพทางสังคมดังที่ผู้ชายเป็นผู้ล่าสัตว์และผู้หญิงเป็นผู้เก็บหาของป่า แต่ก็ไม่ได้มีลักษณะที่เป็นกฎเกณฑ์ที่ตายตัวในการกำหนด ดังที่การแบ่งงานตามลักษณะเพศนี้สามารถร่วมกันทำได้บ้าง ขณะที่ด้วยสถานภาพที่ชาวมลาบรีมีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติทำให้ทุกคนในชุมชนกลายเป็นเพียงผู้ขอใช้ทรัพยากรตามหลักสิทธิการใช้

แต่เมื่อหันมารับความรู้ใหม่ในการผลิตนั้น หน่วยทางสังคมอย่างชายและหญิงต่างมีหน้าที่บทบาทเสมอกันในการผลิตบนที่ดินเพื่อการเพาะปลูก โดยเป็นการจัดการทรัพยากรที่ดินในบริบทใหม่ที่หน่วยทางสังคมทั้งหญิงและชายร่วมกันในการจัดการทรัพยากร โดยเป็นพื้นที่ซึ่งคนในชุมชนสามารถแสดงสิทธิครอบครองได้และในบางพื้นที่ก็ใช้การจัดการแค่ในระดับครัวเรือนตามสิทธิการใช้เมื่อได้ที่ดินจากการแบ่งให้ใช้จากชาวม้ง แต่เมื่อมีโอกาสกลับไปใช้การผลิตแบบเก็บของป่าล่าสัตว์แล้ว หน่วยทางสังคมอย่างหญิงและชายก็จะแยกกันในการจัดการทรัพยากรตามความคาดหวังของสังคมได้อีก ดังนั้น หน่วยในการจัดการทรัพยากรของสังคมชาวมลาบรีจึงยืดหยุ่นแตกต่างตามการผลิตและการจัดการทรัพยากรในบริบทใหม่ที่ไม่ได้ใช้การกีดกันแบบสมบูรณฺในทรัพยากรในที่ดินและผลผลิตข้าวทำให้เกิดการเข้าถึงทรัพยากรจากหน่วยทางสังคมที่เป็นผู้ยากไร้ในชุมชน

สามารถเข้ามาร่วมในการจัดการทรัพยากรได้บ้างรวมทั้งหน่วยงานสังคมที่อยู่ภายนอกชุมชนอย่าง
ชาวม้งที่สามารถเข้ามาใช้สอยทรัพยากรในป่าหลังชุมชนชาวมลาบรีด้วย

อย่างไรก็ตาม ดังที่เห็นแล้วว่า ชุมชนชาวมลาบรีในปัจจุบันนอกจากประสบกับภาวะวิกฤต
ของนิเวศป่าแล้ว ยังได้ถูกปิดล้อมด้วยกลุ่มอำนาจภายนอกต่างๆ ทำให้เกิดความยากลำบากอย่าง
มากในการจัดการทรัพยากรในบริบทของการผลิตรูปแบบใหม่นี้ ดังนั้นหากไม่มองถึงความซับซ้อน
ของการเมืองเชิงพื้นที่อันแสดงถึงความเหลื่อมล้ำในสังคมที่หน่วยงานสังคมต่างๆ มีอำนาจใน
การจัดการพื้นที่และทรัพยากรไม่เท่ากันแล้ว ความเข้าใจต่อองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากร
ของชุมชนชาวมลาบรีก็อาจกลายเป็นเพียงภาพในอุดมคติที่เห็นชุมชนชาวมลาบรีในฐานะที่เป็น
ผู้มีความรู้ในการสร้างความรู้ในการจัดการทรัพยากรที่มีพลวัตในสถานการณ์ใหม่ที่เปลี่ยนแปลง
ได้เสมอ ในขณะที่ความเป็นจริงนั้น ชุมชนตกเป็นคนที่ชอบผู้ยากไร้และต้องประสบกับวิกฤต
ปัญหาการถูกกีดกันในการเข้าถึงพื้นที่และทรัพยากรจากกลุ่มอำนาจภายนอกอย่างซับซ้อนและ
รุนแรง ดังข้อค้นพบที่ผู้วิจัยได้นำมาเสนอไว้ในหัวข้อถัดไปที่ว่าด้วยเรื่องของการปรับเปลี่ยน
ความหมายของพื้นที่และทรัพยากรของชาวมลาบรี

9.1.2 การปรับเปลี่ยนความหมายของพื้นที่และทรัพยากรของชุมชนชาวมลาบรีแสดงถึง ความซับซ้อนของการเมืองเชิงพื้นที่

ดังได้เห็นแล้วว่า ปัจจุบันนี้ชุมชนชาวมลาบรีบ้านห้วยหยวกตั้งอยู่ท่ามกลางวงล้อมของ
กลุ่มอำนาจภายนอกที่สามารถควบคุมจัดการพื้นที่และทรัพยากรแตกต่างกันไป การเข้ามา
ควบคุมจัดการพื้นที่ของกลุ่มอำนาจทำให้ชาวมลาบรีจำต้องปรับเปลี่ยนนิยามต่อพื้นที่ด้วย
ในขณะที่หน่วยงานทางด้านการอนุรักษ์ป่าของรัฐและกลุ่มคนพื้นราบได้ควบคุมจัดการพื้นที่ป่า
สงวนแห่งชาติดังที่ชาวมลาบรีได้นิยามพื้นที่ว่า “ป่าอนุรักษ์” ทับซ้อนบนพื้นที่เดิมที่ชาวมลาบรีเคย
เข้าถึงได้มาก่อนในรูปของ “บรี” หรือป่าตามที่ชาวมลาบรีเคยมีประสบการณ์ในการเข้าถึงมาก่อน
ในอดีต ในพื้นที่หุบเขาใกล้ชุมชนชาวมลาบรีเข้ามาก็มีชุมชนชาวม้งควบคุมจัดการพื้นที่เพาะปลูกที่
ถูกชุมชนชาวมลาบรีนิยามว่าเป็น “ระหมาบ” หรือไร่อันเป็นความหมายอีกชุดหนึ่งที่ทับซ้อนลง
มาบนพื้นที่ซึ่งชาวม้งเองก็ต้องการช่วงชิงรักษาไว้จากการเข้ามาของหน่วยงานอนุรักษ์ป่าไม้ของรัฐ

การที่ชาวมลาบรีมีการปรับเปลี่ยนนิยามความหมายของพื้นที่สอดคล้องตามอำนาจ
การจัดการพื้นที่ของกลุ่มอำนาจภายนอกนั้น แม้จะแสดงถึงพลวัตของการปรับเปลี่ยนความหมาย
ของพื้นที่และทรัพยากรของสังคมชาวมลาบรี แต่ก็เป็นการปรับเปลี่ยนความหมายจากการถูกบีบ
ให้ยอมรับในอำนาจการจัดการพื้นที่เนื่องจากชุมชนชาวมลาบรีไม่อาจสร้างความชอบธรรมให้กับ
สิทธิชุมชนในการจัดการพื้นที่ในบริบทใหม่ได้ โดยแต่เดิมนั้นอาศัยโลกทัศน์ที่อ้างอิงอำนาจของ

สิ่งเหนือธรรมชาติในการจัดการทรัพยากรผ่านสิทธิการใช้มากกว่าใช้หลักการการครอบครองพื้นที่ แล้วนำไปใช้กีดกันการเข้ามาใช้ของชุมชนอื่นๆ

แม้ว่าจะตกอยู่ในพื้นที่กีดกัน แต่ชุมชนชาวมลาบรียังพยายามสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองในการเข้ามาจัดการทรัพยากรในพื้นที่ปิดล้อมได้บ้าง โดยเกิดขึ้นเมื่อยอมรับในอำนาจการครอบครองพื้นที่ของชาวม้งแทนสิ่งเหนือธรรมชาติอย่าง "ซินเร" ที่กำลังประสบภาวะอ่อนแอในการสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจของชุมชนชาวมลาบรีในบริบทใหม่ เช่น การนิยามพื้นที่ตั้งชุมชนอยู่อาศัยว่าเป็นพื้นที่ "ระหมาบแก้วหระ" ที่ไม่ใช่ป่าอีกแล้ว ก็สามารถเปิดช่องให้การจัดการพื้นที่อื่นๆ ตามมาอีก อย่างเช่น "ระหมาบมล่า" เพื่อแสดงอำนาจการจัดการของชุมชนชาวมลาบรีบนพื้นที่ไร่ข้าวที่ชาวม้งยกให้ การนิยามพื้นที่ "ระหมาบดูมาบอน" ที่ถือกันว่าเป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชนชาวมลาบรี ตรงข้ามกับการนิยามพื้นที่ "ระหมาบเดอะมอย" ที่เป็นพื้นที่ซึ่งให้อำนาจปัจเจกชาวมลาบรีในการจัดการและแม้จะไม่อาจนำป่าเหล่าของชาวม้งมาเพาะปลูกได้เพราะถือเป็นทรัพย์สินของชาวม้ง ชาวมลาบรียังมีการหันมาอ้างนิยามความหมายทรัพยากรในป่าเหล่าของชาวม้งด้วยการใช้เรื่องของ "ล่งลั่ว" หรือของป่าเพื่อเปิดโอกาสให้เข้าถึงทรัพยากรได้บ้าง จึงเห็นได้ว่า การนิยามความหมายของพื้นที่นั้นสัมพันธ์กับอำนาจการจัดการพื้นที่ซึ่งสามารถกำหนดปฏิบัติการของผู้คนในการเข้าถึงทรัพยากรด้วย ดังนั้น การที่ชาวมลาบรีพยายามรื้อถอนนิยามความหมายของพื้นที่บางแห่งที่แสดงการกีดกันการเข้าถึงทรัพยากรนอกจากจะสร้างความชอบธรรมในการเข้ามาจัดการทรัพยากรในพื้นที่ปิดล้อมได้บ้างแล้ว ยังทำให้เห็นได้ถึง ความซับซ้อนของการเมืองบนพื้นที่สูงที่แต่ละกลุ่มอำนาจสามารถสร้างความชอบธรรมในการจัดการทรัพยากรที่แตกต่างหลือมล้ำกันไป

ในขณะที่ชุมชนชาวมลาบรีในฐานะของชุมชนผู้ยากไร้ที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ยังต้องรักษาระดับการยังชีพต่อไปด้วยการพยายามสร้างช่องทางเข้าใช้ทรัพยากรในพื้นที่ปิดล้อมทำให้กลายเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่สร้างความซับซ้อนของการเมืองในพื้นที่มากขึ้นนั้น ความพยายามต่อสู้ดิ้นรนท่ามกลางความซับซ้อนของอำนาจบนพื้นที่ทำให้ชาวมลาบรีพยายามหันมาใช้ยุทธวิธีทางสังคมหลากหลายรูปแบบเพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ทั้งกลุ่มอำนาจภายนอกชุมชนและในกลุ่มชาวมลาบรีด้วยตนเอง ดังนั้น ประเด็นของการเมืองของอัตลักษณ์ทางสังคมของคนชายขอบไม่อาจแยกออกจากการทำความเข้าใจการต่อสู้ของชิงทรัพยากรของชุมชนชาวมลาบรีในปัจจุบันได้ นั่นคือ การต่อสู้ของชาวมลาบรีเพื่อการเข้าถึงทรัพยากรเป็นการต่อสู้ดิ้นรนที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะแต่ทรัพยากรทางวัตถุเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการต่อสู้เพื่อความหมายทางวัฒนธรรมและการต่อสู้ในเชิงสัญลักษณ์ ดังจะเห็นได้ในข้อค้นพบถัดไป

9.1.3 การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจเพื่อช่วงชิงทรัพยากรทำให้เห็นถึงตัวตนทางสังคมของชาวมลฑลบริที่ซับซ้อนภายใต้บริบทของการพัฒนา

เมื่อชุมชนชาวมลฑลบริไม่อาจอ้างสิทธิชุมชนตามจารีตการจัดการทรัพยากรเพื่อสร้างความชอบธรรมในการถูกปิดล้อมพื้นที่ทั้งที่มาจากหน่วยงานรัฐที่ใช้การอนุรักษ์เป็นวาทกรรม กีดกันชุมชนท้องถิ่นออกจากการจัดการทรัพยากรและชุมชนชาวมลฑลบริที่พยายามควบคุมพื้นที่เพื่อปกป้องพื้นที่ทำกินของชุมชน ดังนั้น ปัจจุบันนี้จึงมีเพียงพื้นที่ขนาดเล็กๆ ในหุบเขาที่ชุมชนชาวมลฑลบริสามารถอ้างความชอบธรรมในการจัดการทรัพยากรได้ ในขณะที่ความมั่นคงในการยังชีพโดยอาศัยผลผลิตจากการผลิตรูปแบบใหม่จากไร่ข้าวก็ยังคงไม่เพียงพอต่อความจำเป็นในการบริโภคตลอดทั้งปีของชุมชน แล้วชุมชนชาวมลฑลบริจะดิ้นรนต่อสู้กับสถานะความเป็นชายขอบอย่างไรบ้าง

ภายใต้สถานะความเป็นชายขอบที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่อย่างยากไร้และถูกรีดลอนความสามารถในการจัดการทรัพยากรของชุมชนนั้น ชาวมลฑลบริได้หันมาใช้ในการต่อรองที่หลากหลายรูปแบบเพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลุ่มต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในชุมชน ดังที่จะเห็นได้จากการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์กับกลุ่มต่างๆ ดังนี้

กลุ่มแรกคือกลุ่มอำนาจรัฐ ชาวมลฑลบริได้ทำการต่อรองโดยไม่พยายามแสดงออกถึงการต่อต้านการพัฒนาของรัฐอย่างโจ่งแจ้ง ทั้งยังหันมาขอรับการพัฒนาดูแลที่เห็นว่ารัฐพยายามส่งเสริมแล้วมีประโยชน์กับตนด้วย ไม่ว่าจะเป็นการหันมาอยู่รวมกลุ่มกันในพื้นที่จัดตั้งชุมชนในรูปแบบหมู่บ้านที่รัฐต้องการยุติการเร่ร่อนและพื้นที่เพื่อการผลิตรูปแบบใหม่อย่างพื้นที่ปลูกข้าวไร่ที่รัฐต้องการส่งเสริมก็สร้างความชอบธรรมในการช่วงชิงพื้นที่จากชาวมลฑลบริที่อ้างความชอบธรรมภายใต้ระบอบทรัพย์สินของชุมชนมั่งได้ระดับหนึ่ง

แต่การได้มาของโอกาสที่ได้รับจากการพัฒนาของรัฐนั้นก็ใช่ว่าเป็นไปอย่างราบรื่นนัก เพราะภายใต้การขอรับการพัฒนาจากรัฐนั้น ชาวมลฑลบริจำต้องยอมสูญเสียศักดิ์ศรีความเป็นชาติพันธุ์ของตนไปจากการที่ต้องใช้ "กาย" อันเป็นเหมือน "อาวุธของผู้ยากไร้" อย่างชาวมลฑลบริจำยอมมาใช้เพื่อแลกกับผลประโยชน์บางอย่างที่ชาวมลฑลบริคาดหวังจากการพัฒนาที่รัฐจะมีให้ต่อไปในอนาคตเพื่อที่ชุมชนจะมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตท่ามกลางการปิดล้อมได้บ้าง

กลุ่มที่สองคือ กลุ่มชาวมลฑลบริ การรับรู้ถึงตัวตนที่มีศักยภาพในการผลิตทำให้มีชาวมลฑลบริมากขึ้นที่เริ่มหันมาให้ความสำคัญในการผลิตรูปแบบใหม่สู่การใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูก ทั้งนี้เพราะสามารถพึ่งตนเองและขณะเดียวกันก็ลดการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจจากชาวมลฑลบริอันเป็นการลดอำนาจครอบงำจากชาวมลฑลบริลงด้วย แม้มีช่องทางจากระบบอุปถัมภ์จนทำให้การต่อรองระหว่างทั้งสองกลุ่มยังคงสามารถมีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ที่ไม่ถึงกับเป็นการขูดรีดอย่างเข้มข้นตลอด

เวลาด้วยการนำเรื่องของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระบบอุปถัมภ์เข้ามาปรับความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างไม่หยุดนิ่ง ทั้งยังหันมาใช้สิ่งที่อยู่ในวัฒนธรรมของชาวม้งเพื่อเปิดให้เป็นช่องทางการต่อรองเพื่อเข้าถึงทรัพยากรที่มีพลวัตปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และทางเลือกในการต่อรองระหว่างกันและกันด้วย แต่ในท้ายที่สุด ก็ยังคงแสดงถึงการที่ชาวม้งยังคงเป็นฝ่ายมีอำนาจควบคุมจัดการเหนือพื้นที่มากกว่าชาวมลาบรีที่ทำได้เพียงการขอแบ่งทรัพยากรมาใช้บ้างเท่านั้น

กลุ่มที่สามคือ กลุ่มองค์กรด้านศาสนา การต่อรองของชาวมลาบรีกับกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนอย่างองค์กรด้านศาสนาแม้จะทำได้ง่ายกว่าเนื่องจากการไม่นำไปสู่การพัฒนาเป็นความสัมพันธ์ที่ใช้การควบคุมดังเช่นที่มักเกิดกับความสัมพันธ์ที่ชาวมลาบรีมีต่อรัฐและชาวม้ง แต่ก็สะท้อนถึงด้านของการครอบงำจากการพัฒนาที่แนบเนียนกว่าด้วย ดังที่ชาวมลาบรีรู้สึกว่าเป็นการตัดสินใจด้วยตนเองในการไปร่วมกิจกรรมกับโบสถ์โดยไม่รู้สึกรู้ว่าถูกครอบงำจากอำนาจในการพัฒนาขององค์กรศาสนาแต่อย่างใด

กลุ่มที่สี่คือ กลุ่มชาวมลาบรีในชุมชน ชาวมลาบรีมีการต่อรองความสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านการเมืองของการแบ่งปันด้วย ดังที่เกิดความแตกต่างกันในการเข้าถึงทรัพยากรของแต่ละครัวเรือนที่ไม่เหมือนกันนั้น ครัวเรือนยากจนในฐานะผู้ยากไร้ในชุมชนได้พยายามต่อรองความสัมพันธ์กับครัวเรือนมีฐานะที่สามารถจัดการทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ผลิตให้กับตนเองได้ด้วยการที่หันมาใช้ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติและการใช้แรงงานของตนไปช่วยงานของครัวเรือนมีฐานะในการผลิต ทำให้ครัวเรือนมีฐานะยินยอมแบ่งปันทรัพยากรที่ตนมีให้กับครัวเรือนยากจนบ้าง ยิ่งไปกว่านั้น เพื่อจะสร้างพลังตอบโต้กับการถูกทำให้กลายเป็นชุมชนที่กำลังดิ้นรนอย่างจนตรอกในบริบทการพัฒนา ชุมชนชาวมลาบรีได้หันมาใช้สิ่งต่างๆ เป็นยุทธวิธีในการจัดการความสัมพันธ์ภายในชุมชนในช่วงที่ผู้คนในครัวเรือนต่างๆ ถูกทำให้เหินห่างไปจากกันด้วยการถูกกลายเป็นแรงงานอยู่ตามพื้นที่เพาะปลูกของกลุ่มชาติพันธุ์ภายนอก โดยชุมชนชาวมลาบรีได้ใช้การผลิตซ้ำคุณค่าทางสังคมผ่านการแบ่งปันทรัพยากร การใช้เรื่องเล่าที่เรียกร้องคุณค่า การเสียดสีต่อส่วนรวมเพื่อสร้างสำนึกที่ผูกพันกันในชุมชน ทั้งยังหยิบเอาเหตุการณ์ที่อยู่ในคลังของความทรงจำที่มีต่อพื้นที่ในอดีตมาเพื่อแสดงถึงความชอบธรรมของชุมชนในการช่วงชิงการครอบครองพื้นที่และทรัพยากร แม้ว่าในความเป็นจริงนั้น เรื่องเล่าของการอยู่มาก่อนไม่อาจนำไปใช้ในการอ้างความชอบธรรมบนพื้นที่ต่อกลุ่มอำนาจภายนอกให้ยอมรับได้ แต่เป้าหมายของเรื่องเล่าของการอยู่มาก่อนนี้มีเป้าหมายอยู่ที่การทำให้คนในชุมชนได้เกิดการรับรู้ถึงจินตนาการ

ของความเป็นชาติพันธุ์ร่วมกัน แม้ว่าเกิดมาจากการอยู่ร่วมกันของคนในหลายกลุ่มเครือญาติก็ตาม แต่ก็เป็นผู้ร่วมชะตาชีวิตที่ทุกซอกซอกขมขื่นภายใต้การถูกกีดกันในปัจจุบันเหมือนกัน

นอกจากเรื่องเล่าที่ผลิตซ้ำความเป็นชุมชนเพื่อสร้างการรับรู้และต่อยอดกันภายในชุมชนแล้ว ผู้คนในชุมชนยังหันมาปฏิบัติภารกิจจริงบนพื้นที่เพื่อสร้างการรับรู้ถึงตัวตนที่ยังมีศักดิ์ศรีด้วย โดยการที่ยังคงเลือกเข้าป่าเพื่อทำการผลิตแบบเก็บของป่าล่าสัตว์ตามประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีต่อป่ามาอย่างยาวนานในวัฒนธรรมของชาวมลาบรี แม้ว่าสภาพของพื้นที่ป่าจะลดบทบาทความสำคัญในเชิงกายภาพที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปมากแล้วนั้น แต่เป้าหมายของการผลิตตามวิถีวัฒนธรรมเดิมของชาวมลาบรียังแสดงนัยยะบางอย่างนอกเหนือไปจากการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อยังชีพด้วยการพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจด้วย นั่นคือยังเป็นห่วงเวลาของการบ่งบอกอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มลาบรีที่ยังมีศักดิ์ศรีหลงเหลืออยู่บ้าง ในบริบทการพัฒนาที่ต้องอยู่ท่ามกลางวงล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ขณะที่ชาวมลาบรีได้ผันตนเองเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างในไร่ของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นเป็นด้านหลักของการยังชีพในปัจจุบันแล้ว

ด้วยข้อค้นพบทั้งหมดดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น สะท้อนให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นว่าความยากไร้ของผู้คนในชุมชนชาวมลาบรีเป็นปัญหาในเชิงโครงสร้างของการจัดการทรัพยากรที่ยังคงเหลื่อมล้ำกันอยู่มากของสังคมไทยเพราะขณะที่กลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรัฐ ระบบตลาดและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ สามารถเข้าถึงอำนาจในการจัดการทรัพยากรนั้น ภายใต้การถูกกีดกันการจัดการทรัพยากรอย่างรุนแรงและซับซ้อนนี้ ชุมชนชาวมลาบรีในฐานะกลุ่มคนชายขอบในหลายมิติของสังคมไทยยังคงต้องต่อสู้ต่อไปอย่างยากไร้ไปอีกยาวนานเฉกเช่นผู้ยากไร้ในสังคมกลุ่มอื่นๆ แม้ว่าจะแสดงให้เห็นถึงความหวังอยู่บ้างจากการที่ได้เห็นว่า กลุ่มคนชายขอบอย่างชาวมลาบรีก็พยายามลุกขึ้นมาจัดการปัญหาในชีวิตประจำวันของตนเองตลอดจนการพยายามจัดการทรัพยากรภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ อย่างมีพลวัตเพื่อสร้างความมั่นคงในการยังชีพก็ตาม

9.2 ข้อถกเถียงเชิงแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาจนสามารถสรุปเป็นข้อค้นพบจากการศึกษาใน 3 ประเด็นหลักๆ นั้น สามารถนำมาอภิปรายต่อเพื่อยกระดับนามธรรมของคำอธิบายปรากฏการณ์ขึ้นเป็นข้อถกเถียงเชิงแนวคิดในการศึกษาได้ใน 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นแรกคือ การต่อสู้ดิ้นรนของชาวมลาบรีได้แสดงถึงการดำรงอยู่ของสังคมผู้เก็บของป่าล่าสัตว์ที่ยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ได้ ตามที่ผู้คนในแต่ละสังคมก็มี

การจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้หยุดนิ่งอย่างตายตัวนั้น องค์ความรู้ในการจัดการ ทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นไม่ได้เป็นความรู้ในลักษณะที่เป็นคู่มืออย่างหยุดนิ่งในลักษณะ ความรู้สมัยใหม่กับความรู้ที่ล้าหลังที่มักถูกนำมาปิดป้ายให้กับองค์ความรู้ท้องถิ่นของชุมชน (Nygren, 1999)

ดังที่เห็นแล้วว่า ชุมชนชาวมลฑลบุรีได้ผสมผสานความรู้หลายชุดเพื่อนำมาใช้ในการจัดการ ทั้งทรัพยากรและความสัมพันธ์ทางสังคม การสร้างความรู้ที่ผสมผสานความรู้หลายชุดเข้าด้วยกัน ดังที่เป็นความรู้เพื่อนำไปสร้างเงื่อนไขในสถานการณ์ต่างๆ ก็สอดคล้องกับที่ สมบัติ คำบุญเยี่ยม (2540) พบว่าชาวลานู้นำความรู้ในการอนุรักษ์เข้ามาจัดการพื้นที่เพื่อสร้างความเป็นลานูขึ้นมา ใหม่ภายใต้การถูกกีดกันจากรัฐที่อ้างการพัฒนาและการอนุรักษ์ป่าบนพื้นที่สูง และ อะภัย วาณิช ประดิษฐ์ (2546) ที่พบว่าชุมชนชาวม้งแม่สะสามารถสร้างความรู้ชุดใหม่ที่ผสมผสานความรู้หลากหลายชุดไม่ว่าจะเป็นความรู้ชุดเดิมอย่างความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ ความรู้ในการจัดการป่าใน รูปป่าชุมชนและความรู้ในพิธีกรรมที่ถูกนำมาตีความใหม่เพื่อสร้างการรับรู้ถึงสภาวะที่ความเป็นม้ง นั้นถูกนิยามขึ้นมาใหม่อย่างมีศักดิ์ศรีเพื่อใช้ในปฏิบัติการของการอ้างสิทธิเหนือทรัพยากรจนวนองค์ ความรู้ที่สร้างขึ้นมานั้นทำให้ตัวตนทางชาติพันธุ์ของชาวลานูในงานศึกษาของสมบัติ คำบุญ เยี่ยม (2540) และชาวม้งในงานศึกษาของอะภัย วาณิชประดิษฐ์ (2546) นั้นก็มีความยืดหยุ่น เปลี่ยนแปลงได้ภายใต้สถานการณ์เช่นกัน ดังที่ Nygren (1999) ผู้ศึกษาชาวโรเซจวนในประเทศ นิคารากัวจะเห็นว่า ชุมชนท้องถิ่นนำความรู้ทั้งที่เป็นความรู้สมัยใหม่แบบวิทยาศาสตร์ ความรู้ที่ได้ จากชนกลุ่มอื่นๆ เข้ามาผสมผสานกันในการจัดการทรัพยากรของชุมชนภายใต้การประกาศเขต อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพจนความรู้ที่ได้สร้างขึ้นมานี้เป็นความรู้แบบผสมผสานที่ แสดงถึงตัวตนที่ยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงของชุมชนท้องถิ่นในสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยความซับซ้อน ของอำนาจ ในแง่แล้ว ตัวตนที่เกิดการเรียนรู้ในประสบการณ์และผลประโยชน์อย่างหลากหลาย ภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ของผู้คนจึงไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาอย่างเบ็ดเสร็จและมีหนึ่งเดียวที่คนกลุ่ม หนึ่งกลุ่มใดสามารถผูกขาดครอบงำได้ตลอดไป (อริญญา ศิริผล, 2544) การที่ยังเห็นชุมชนชาว มลฑลบุรีว่าเป็นดัง “มนุษย์ยุคหิน” ที่ยังหลงเหลือในปัจจุบันจึงเป็นมายาคติที่มักง่ายอันเกิดจาก การเห็นการดำรงอยู่ของสังคมผู้เก็บของป่าล่าสัตว์อย่างหยุดนิ่งตายตัวและผิดฝาผิดตัวไปจาก ความเป็นจริงของสังคม

ประเด็นที่สอง คือ การนำแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจมาศึกษาสังคมชาวมลฑลบุรี ทำให้เห็นถึงความซับซ้อนของปัญหาในการจัดการทรัพยากรบนพื้นที่สูงในบริบทของการพัฒนา ของรัฐไทย โดยเป็นความซับซ้อนของนิเวศการเมืองที่จำเป็นต้องมองถึงความแตกต่างของ

อำนาจที่ซับซ้อนในการเมืองของท้องถิ่น ดังนั้น การศึกษาสังคมลาบรีโดยตั้งคำถามกับความเหลื่อมล้ำในอำนาจการจัดการทรัพยากรจึงทำให้เข้าใจถึงความซับซ้อนของการจัดการทรัพยากรของสังคมลาวลาบรีในปัจจุบันได้ชัดเจนและใกล้เคียงกับความเป็นจริงทางสังคมที่ลาวลาบรีได้ถูกผนวกเข้าสู่การพัฒนาจนตกอยู่ในสภาวะชายขอบของสังคมและทำให้ลาวลาบรีพยายามต่อสู้ดิ้นรนโดยใช้ยุทธวิธีทางสังคมในสถานการณ์ต่างๆ ที่ซับซ้อนสอดคล้องตามที่ Moore (1996) เสนอไว้ว่า เป็นการต่อสู้ในการเมืองเชิงวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายไปกับลักษณะของ ชนชั้น เพศสภาพ ความเป็นชาติพันธุ์ รัฐและชุมชนท้องถิ่นที่ปะทะประสานกันอย่างซับซ้อนที่มีผลต่อการตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่น การมองเห็นฝ่ายต่างๆ โดยยังคงยึดติดกับการใช้แนวคิดแบบคู่ตรงข้ามย่อมไม่อาจเข้าถึงความสัมพันธ์ที่กลุ่มต่างๆ ได้กำหนดการปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีพลวัตและซับซ้อนได้ ดังที่ Moore เน้นความสำคัญของการเมืองในระดับจุลภาคของชุมชนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นการต่อสู้ในเชิงวัฒนธรรมที่ซับซ้อนและมีพลวัตที่ผู้คนมีอำนาจในการสร้างความหมายทางวัฒนธรรมเพื่อช่วงชิงทรัพยากรที่แตกต่างกันไปด้วย

9.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษาจึงได้ข้อเสนอแนะใน 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก คือ การจัดการทรัพยากรเชิงเดี่ยวที่ให้อำนาจกับหน่วยทางสังคมเพียงหน่วยเดียวมีอำนาจจัดการและนำการกีดกันแบบสมบูรณาไปใช้อาจไม่ใช่คำตอบที่เหมาะสมให้กับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ต้องการให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อความยั่งยืน ในขณะที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นตกเป็นผู้ยากไร้หมดสิ้นความสามารถในการอยู่รอดเลี้ยงชีพอย่างมั่นคงได้ ดังจะเห็นได้ว่า การที่ลาวลาบรีและชาวมังสามารถต่อรองในการใช้ทรัพยากรบางอย่างร่วมกันโดยมีเงื่อนไขของจัดการพื้นที่ที่ยังคงต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์สภาพพื้นที่ไว้ ขณะเดียวกันก็ยังคงเปิดให้ผู้คนสามารถนำทรัพยากรบางอย่างมาเลี้ยงชีพนั้น ก็ทำให้เห็นว่า ในพื้นที่เดียวกันนั้นสามารถมีหน่วยในการจัดพื้นที่มากกว่าหนึ่งได้ด้วยการจัดการเชิงซ้อนที่เปิดโอกาสให้หน่วยต่างๆ มากกว่าหนึ่งหน่วยเข้ามาจัดการพื้นที่ภายใต้เงื่อนไขที่เปิดให้มีการต่อรองกันได้

ประเด็นที่สอง คือ รัฐควรยอมรับรูปแบบการผลิตแบบเก็บของป่าล่าสัตว์ของลาวลาบรีด้วยการหันมาอนุญาตให้เข้ามาใช้ทรัพยากรในพื้นที่อนุรักษ์ได้อย่างชอบธรรมตามหลักการสิทธิตามธรรมชาติที่ผู้คนมีสิทธิใช้ร่างกายของตนในการเลี้ยงชีพในฐานะที่เป็นทางเลือกของผู้ยากไร้ของสังคม ด้วยความยากลำบากในการอยู่รอดเลี้ยงชีพของชุมชนลาวลาบรีดังที่เห็นได้จาก

การศึกษา การที่ชาวมลาบรีมีการหาเลี้ยงชีพในรูปแบบต่างๆ อันแสดงถึงการที่แต่ละคนสามารถปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไปและมีการเข้าถึงโอกาสได้ไม่เท่ากันนั้น การที่การผลิตแบบเก็บของป่าล่าสัตว์ยังคงถูกนำมาใช้ก็เพราะรูปแบบการผลิตดังกล่าวยังสามารถให้ทางเลือกในการยังชีพกับผู้คนในบริบทการพัฒนาที่บิดเบี้ยวได้บ้าง

ยิ่งไปกว่านั้น ในแง่วัฒนธรรมแล้ว การยอมรับระบบการผลิตดังกล่าวยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับสังคมผู้เก็บของป่าล่าสัตว์สามารถยืนหยัดได้อย่างมีศักยภาพและศักดิ์ศรีความเป็นคนต่อไป โดยที่สังคมภายนอกควรทำความเข้าใจและเคารพถึงสิทธิในเชิงวัฒนธรรมการผลิตที่แตกต่างกันด้วย นั่นคือ การอนุญาตให้ชาวมลาบรีสามารถเข้ามาจัดการป่าได้บ้างจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวมลาบรีสามารถมีความชอบธรรมตามสิทธิทางวัฒนธรรมที่สามารถดำรงวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ฉะนั้น การที่สังคมหนึ่งได้สูญเสียความสามารถในการจัดการทรัพยากรจนกลายเป็นผู้ยากไร้ที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนอย่างจนตรอกจึงไม่ใช่เป็นเพียงการสูญเสียวิถีวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในความหลากหลายของวัฒนธรรมในโลกใบนี้เท่านั้น แต่ยังแสดงถึงด้านที่เป็นความผิดของหลักการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนที่เป็นแนวคิดในการจัดการทรัพยากรที่อาจช่วยสร้างทางเลือกในการจัดการทรัพยากรไปด้วย โดยเฉพาะประเด็นเรื่องของการจัดการทรัพยากรที่เน้นให้ความสำคัญเป็นธรรมกับคนชายขอบผู้ยากไร้ในสังคม

ประเด็นที่สาม คือ สังคมภายนอกควรเห็นถึงคุณค่าจากการศึกษาสังคมมลาบรีมากขึ้น โดยเฉพาะประเด็นทางด้านการจัดการทรัพยากรในลักษณะที่มีการอนุรักษ์ด้วย ดังที่ได้เห็นแล้วว่า สังคมชาวมลาบรีมีการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรทั้งยังมีระบบคิดต่อการจัดความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างอ่อนน้อม ข้อเสนอแนะในประเด็นสุดท้ายนี้จึงอยู่ที่การสนับสนุนให้มีการเข้ามาทำการศึกษาสังคมชาวมลาบรีให้มากยิ่งขึ้นไปอีก ในฐานะที่การสร้างความรู้ด้วยมลาบรีในอนาคตจะเป็นอีกแรงหนึ่งที่จะช่วยรื้อถอนมายาคติที่มีก้ำก๋าย ดังที่งานวิจัยชิ้นนี้พยายามได้ให้เห็นว่า มลาบรีไม่ใช่คนที่อยู่กับป่าไปวันๆ ดังคนไร่ซึ่งวัฒนธรรมการเรียนรู้ ด้วยการใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือช่วยในการรื้อถอนมายาคติต่างๆ อาจช่วยให้ช่วยให้เกิดความเข้าใจและเห็นทางเลือกมากขึ้นสำหรับการดำรงอยู่ของชาวมลาบรีในบริบทของการพัฒนา